

Alpski hrbet, sredozemske prsi, #17/100

Sabotin namaka svoje vznožje v eni najčistejših evropskih rek, v mrzli Soči – Razgledi na vse strani neba, od Goriških Brd, Furlanije, morja, Vipavske doline, Krasa, Banjške in Trnovske planote ter Julijskih Alp in seveda Solkana ter obeh Goric

Tekst: **Andreja Frankovič**

Sabotin, 609 metrov visok hrib nad Sočo z znamenitim napisom Tito, ki – če se trenutno politično razpoloženje med domačini spremeni – včasih postane kamen spotike (res prikladna metafora, kajne?), je bil pred stoletjem (1915–1917) pričča številnim žalostnim prizorom nesmiselnosti vojne, pomanjkanja, trpljenja, a zagotovo tudi tovariškim dejanjem med vojaki kar 22 različnih narodov. Čez kamnito gmoto, ki kot zadnji alpski in prvi sredozemski vrh namaka svoje vznožje v eni najčistejših evropskih rek, je namreč potekala soška fronta. Sabotin, še danes preluknjan kot švicarski sir s sistemom kavern, strelskih jarkov, zaklonišč, opazovalnic in bojnih položajev, je bil do šeste soške bitke v rokah avstro-ogrskih vojakov, avgusta 1916 pa so ga skupaj z Gorico zavzeli Italijani.

»Dobimo se na parkirišču pri mostu v Solkanu,« smo se dogovorili s staršema, ki sta našo običajno pohodniško četverico skupaj z njuno pasjo spremljevalko obogatila za tri člane. Skok čez Sočo, občudovanje največjega kamnitega mostu na svetu s 85-metrskim lokom – kot del bohinjske železniške proge je bil zgrajen v začetku 20. stoletja, in

že so se naši štirje pari nog in dvanajst tačk sprehajali po lepo urejeni kolesarski stezi Solkan–Plave nad strugo smaragdne lepoticke oziroma nad njenim akumulacijskim jezerom pri hidroelektrarni Solkan. Severna pot – mulatjera, ki se je po približno dveh kilometrih od našega izhodišča odcepila od kolesarske steze, je strmejša, a bolj senčna in manj obljudena kot južna, po kateri se bomo vračali. Pogumno, a ležerno zagrizemo v klanec z zmernim naklonom, zaščitnim znakom mulatjer. Višje smo, lažje se s povsem drugačnega

Alpski lepi jeglič

Foto: Shutterstock

Photo: Shutterstock

Čez Sočo se pne največji kamniti most na svetu s 85-metrskim lokom, ki je bil kot del bohinjske železniške proge zgrajen v začetku 20. stoletja.

zornega kota, kot smo jih vajeni, razgledujemo proti Sveti gori, Vodici, Škabrijelu in drugim okoliškim hribom ter dolini pod nami. Bližje smo skalam in vršnemu grebenu, strmejša je pot. Rekonstruirane lesene vojaške barake in zanimivi tovorni vagončki so odlični izgovori za raziskovalni postanek in oddih. Postojanka iz 1. svetovne vojne je del muzeja na prostem na območju Sabotina, kakršnih je na daljinski pohodniški Poti miru od Alp do Jadrana, ki sledi poteku soške frontne črte, kar nekaj.

Kaverne

Sabotin, zaradi svoje odlične strateške lokacije zelo pomembna obrambna točka avstro-ogrske vojske, premore več kot 15 kilometrov kavern – izkopanih podzemnih jam. V posamezni kaverni je v zelo slabih, vlažnih razmerah bivalo tudi po sto vojakov. Spali so na ozkih lesenih pogradih, prekritih s slamo. Zbolevali so na pljučih, rane se jim niso celile, za piko na i so jih napadali tropi podgan. Na drugi strani pa so bile oficirske kaverne v primerjavi s tistimi za navadne vojake prav razkošne.

Po premaganih 500 višinskih metrih (no, pasjim planincem bi jih bilo treba prišteti še kaj več, sploh Fanikine kratke tačke bi si zaslužile dvojno štetje) in slabih dveh urah zelo zmerne hoje po slikoviti poti – tik pod vrhom tudi skozi kaverne in rove – smo bili nagrajeni z razgledi na vse strani neba, od Goriških Brd, Furlanije, morja,

Vipavske doline, Krasa, Banjške in Trnovske planote ter Julijskih Alp in seveda Solkana ter obeh Goric. Postreženi pa z odlično kavo – kakopak, na meji z Italijo smo – iz kuhinje nekdanje karavle, v kateri sta urejeni tudi muzejska zbirka *Sabotin v 1. svetovni vojni* in spominska soba *Severna Primorska v osamosvojitveni vojni 1991*. Preboj soške fronte torej še ni pomenil konca vojaških aktivnosti na Sabotinu; po grebenu namreč poteka državna meja med Italijo in Slovenijo, ki so jo po drugi svetovni vojni jemali zelo resno.

Meja med svetovi

Manj opazna meja, ki sledi neukrotljivim naravnim zakonom, pa je tista med alpskim, dinarskim in sredozemskim svetom, kar se kaže v veliki pestrosti rastlinstva: Sabotin, vključen v mrežo Natura 2000, velja za eno od floristično najbogatejših območij Slovenije. Če na njegovih severnih, hladnejših osojnih pobočjih lahko naletimo na alpski lepi jeglič, pa nam bo na južni, sončni strani ponudil senco črni hrast. Iz zraka nas bodo morda opazovali redko videni kačar, skalni strnad in beloglavi jastreb, pod nogami pa nam utegne švigniti tudi kak modras, zato se s psi na vroč sončen dan tu raje ne bi potikala.

Spočiti, osveženi, bogatejši za nekaj vitamina D in zgodovinskega znanja – izkustveno učenje pa velja za najbolj učinkovito – smo se po grebenu, po katerem poteka državna meja, namenili proti jugovzhodu, kjer se na zelo prijetnem, 535 metrov visokem vrhu

Avtorica Andreja Frankovič s svojima nekdanjima kužkoma, gladkodlakim prinašalcem Bitom ter triletno Jagi, v naročju pa ji sedi Fani, takrat še mladenka, ki bo čez tri mesece dopolnila 15 let.

Sv. Valentina ruševine poznogotske romarske cerkve iz 16. stoletja, vendar so arheološka izkopavanja pokazala, da je bila prvotna, dve stoletji starejša manjša cerkev grajena po vzoru romanskih istrskih cerkva. Verski obredi so v njej potekali do cerkvene reforme Jožefa II. (1782), skoraj dokončno pa je bila uničena med boji na soški fronti. Jožefinske reforme so »pokopale« tudi na jugozahodnem pobočju ležeči samostanski kompleks, kjer so bili poleg frančiškanov – puščavnikov dobrodošli tudi romarji.

Naš Tito

Naše krožno planinsko romanje smo uspešno pripeljali do zadnje etape – sestopa po južni poti v Solkan. S kamni posuta, nedvomno zelo dobro obiskana steza, ki je zahtevala zanesljiv korak in pogled, uprt v tla, nam je čisto od blizu pokazala tudi kamniti napis Tito. Na primorskih hribih se jih najde še nekaj, zdi se mi, da smo jih sprejeli kot nekakšno zgodovinsko dediščino ... se pa še dobro spomnim, da jih je bilo nekoč več. A prav tu sem se prvič znašla med črkami –

dobesedno. Šele ko se sprehajaš med njimi, dobiš pravi občutek o velikosti napisa, čeprav je dandanašnji precej manjši, kot je bil prvi Naš Tito, ki se je na pobočju Sabotina pojavil že leta 1978. 25-metrške črke so bile menda nanizane v dolžini kar sto metrov. Ko so časi čaščenja kulta nekdanjega jugoslovanskega predsednika minili (ali pa je bilo to nezaželeno), je na Sabotinu pisalo tudi Naš mir, pa SLO, a se je nazadnje vrnil Tito.

Morda pa je ta nostalgija povezana z dejstvom (ne držite me za besedo, to je res zelo subjektivno ugibanje), da so prav v času Titovega predsednikovanja uspeli doseči t. i. Osimske sporazume (1975), s katerimi je bila končno urejena meja med Italijo in Jugoslavijo. Tako so ustvarili pogoje za gradnjo Osimske oz. Sabotinske ali Briške ceste, ki v poldrugi kilometer dolgem koridorju poteka po italijanskem ozemlju. Ta cesta je prebivalcem Goriških Brd omogočila precej krajši in hitrejši dostop do Nove Gorice oziroma matičnega državnega ozemlja. In prav na začetku te ceste se je s prečkanjem Soče zaključilo tudi naše potepanje po Sabotinu. ■

Sabotin je še danes preluknjan kot švicarski sir s sistemom kavern, strelskih jarkov, zaklonišč, opazovalnic in bojnih položajev.

